

**Yazar Bilgileri
Author(s)**

Doktora Adayı
Yunus Vehbi Karaman
İstanbul Medeniyet Üniversitesi
yunusvehbikaraman@hotmail.com
ORCID: 0000-0003-3748-9957

Künye Bilgisi

Sunar, L. (2019). *Alexis de Tocqueville: Modern Çağın Çelişkileri Karşısında Bir Düşünür*, İstanbul, Ketebe Yayınevi, 207 sayfa.

Imprint Information

Sunar, L. (2019). *Alexis de Tocqueville: A Thinker Against the Contradictions of the Modern Age*, İstanbul, Ketebe Publication, 207 pages.

**Makale Tarihleri
History of Article**

Geliş Tarihi /Received
19.05.2022

Kabul Tarihi/Accepted
22.06.2022

Anahtar Kelimeler / Keywords

Sosyoloji / Sociology
Siyaset Bilimi / Political Science
Alexis de Tocqueville / Alexis de Tocqueville
Kitap İncelemesi / Book Review
Lütfi Sunar / Lutfi Sunar

Teşekkür, Çıkar Çatışması ve Katkı Oranı Beyanı

Statement of Acknowledgment, Conflict of Interest and Contribution Rate

- Çalışmada çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Atf / Citation

Karaman, Y. V. (2022). Bir Tocqueville Monografisi: “Alexis de Tocqueville: Modern Çağın Çelişkileri Karşısında Bir Düşünür”. *Olgu Sosyoloji Dergisi*, 1(1), pp. 41-43.

DOI

Dergimiz henüz DOI hizmeti vermemektedir.
Our journal does not yet provide DOI services.

Değerlendirme

Alman Filozof Wilhelm Dilthey, Alexis de Tocqueville'i Aristoteles ve Machiavelli ile birlikte tüm zamanların en önemli üç siyaset düşünüründen birisi olarak niteler. Tocqueville yaşadığı dönemde ve sonrasında etkili bir yaşam sürmüş, önemli fikirler ortaya koymuş ve bugün hala kendisinden söz ettiren önemli bir teorisyen olarak ehemmiyetini muhafaza etmektedir. Fakat Tocqueville yine de siyaset ve sosyoloji literatüründe hak ettiği ilgiyi görmemiştir. Benzer bir yaklaşımın Türkiye akademisine de yansımaları olduğu söyleyebiliriz.

Lütfi Sunar'ın kaleme aldığı, 2019 yılında Ketebe Yayınları'ndan neşredilen ve Tocqueville'i birçok yönüyle ele alan Alexis de Tocqueville: Modern Çağın Çelişkileri Karşısında Bir Düşünür adlı sekiz bölümlük bu eser literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmuştur. Kitap tam anlamıyla bir Tocqueville monografisidir. Zira bu kitap aristokratik bir aileye ait olması itibarıyla dedesi ve babasından aldığı kültürel mirasla birlikte doğumundan eğitimine, yetiştiği ortamdan yaptığı seyahatlere, meslek hayatından siyasi tecrübelerine, fikrî serüveninden ortaya koyduğu eserlere kadar Tocqueville'i etraflıca ele alan bir çalışmadır. Bu anlamda hem sosyoloji hem de siyaset bilimi alanlarına katkı yapmaktadır.

Alexis de Tocqueville, Fransız aristokrat bir ailenin çocuğu olarak 1805 yılında Paris'te dünyaya gelmiştir. Genç yaşta siyasetle ilgilenmeye başlayan Tocqueville, siyasi bir kişiliktir. Parlamentoda vekillik görevinde de bulundu. İyi bir hatip olan Tocqueville, mecliste sık sık uzun ve etkili konuşmalar yaptı. Tocqueville aynı zamanda iyi bir seyyah olarak çıktığı seyahatlerde müşahade ettiklerini yazıya geçirdi. Sicilya ziyareti Avrupa'nın geçmişini anlamak için yaptığı bir ziyaretti. Doğu toplumlarını anlamak için Fransız sömürgesi olan Cezayir'e gitti. İngiltere'ye yaptığı ziyaretlerin düşünsel anlamda yeri önemli olsa da Amerika'ya hapisane sistemini incelemek üzere yaptığı seyahat onun hayatında daima önemli bir yer tuttu.

Tocqueville'in fikirlerinin yerleşmesinde bu gezilerin önemli etkilerinin olduğunu ifade etmek gerekir. Tocqueville tüm bunların yanında teorisyendi. Sosyal ve siyasal teoriler içeren görüşlerini kitaplaştırdı. Siyasi duruş olarak liberal ve muhafazakar yelpazede konumlanıyordu. Ağır felsefi muhteva barındıran veya akademik yönü baskın bir dile sahip değildi. O eserlerini ortaya koyarken güncel ve gündeliğe yakın bir retorik geliştirmişti. Açık ve anlaşılır bir dil kullanmasında etkin olarak siyasette yer almasının etkisi büyüktür. Tocqueville düşünürken aynı zamanda seyahatler yapmış, toplumun içinde aktif olarak bulunmuş ve siyasetin merkezinde yer almıştır. Böylece fikirleri ve teorileri daha sahici bir hüviyet kazanmıştır.

Her insan içerisinde yaşadığı çağın çocuğudur. Tocqueville'i değerlendirirken de bu önemli noktayı dikkate almak gerekiyor. Tocqueville, Fransa'da siyasi krizlerin ve devrimlerin ortasına doğmuş bir kişiliktir. Tocqueville, Normandıyalı soylu bir ailenin çocuğu olarak 1805 yılında dünyaya gelmiştir. Babası Bourbon monarşisini destekleyen bir kraliyetçi olmasının yanı sıra farklı şehirlerde valilik görevlerinde bulunmuştur. Dedesi ise Fransız devriminde öldürülen liberal bir aristokrattı. Annesi de eski rejimi savunan dindar bir Katolikti (Sunar, 2019: 23). Tocqueville doğumuyla birlikte kendisini siyasi ve toplumsal meselelerle doğrudan ilgili bir ailenin içinde bulmuştu. Yetiştirdiği dönemde Fransa'da siyasal istikrarsızlıkların ve iktidar mücadelelerinin olduğunu da göz önünde bulundurursak Tocqueville'in toplumsal meselelerle iştigal etmesinin tercihten ziyade bir zorunluluk olduğunu söyleyebiliriz. Aktif olarak siyaset yapmış, o da dedesi, babası ve annesi gibi Fransa'ya faydalı olmaya çalışmıştır. Öyle ki ömrü boyunca Fransa'nın çıkarları için düşünmüş ve yaşamıştır.

Tocqueville, Metz'deki kraliyet kolejinde lise eğitimi gördükten sonra Paris'te hukuk eğitimi almıştır. Akabinde henüz 22 yaşındayken Versay Mahkemesi'ne stajyer sulh yargıçısı olarak atanmıştır. Memuriyette tanıştığı Gustave de Beaumont ile sıkı bir dostluk kurdular ve daima birlikte hareket ettiler. Öyle ki Fransa'da cezaevi sistemi sorununu çözmek üzere Amerikan ıslahevi sistemini incelemek için birlikte bir proje hazırlayıp ve bakanlığa sundular. Bakanlığın projeyi onaylamasından sonra 9 ay sürecek Amerika seyahatine birlikte çıktılar.

Tocqueville Amerika seyahatinden sonra izlenimlerini ele aldığı meşhur Amerika'da Demokrasi isimli kitabının ilk 2 cildini 1835 yılında neşretmiştir. Sunar, bu kitabın yayınlanmasından sonra Tocqueville'in Fransa'da önemli bir şöhrete kavuştuğunu dile getirir. Öyle ki 1939 yılına gelindiğinde Tocqueville milletvekili seçilmiş ve memuriyet hayatına veda ederek 10 yılı aşacak aktif siyasi hayatı başlamıştı. Siyasi hayatı boyunca mecliste aktif görev almış, sokakta halka seslenmiş, gazetede yazılar yazmıştır. Böylece toplumsal sorunları tespit ederken bir yandan bu sorunları çözebilmek adına siyaset üretmiştir (s. 27-28).

Batı düşüncesinin kuruluşunda seyahatler ve o seyahatlerde alınan notlarla oluşturulan seyahatnameler önemli bir yer tutmaktadır. Benzer bir şekilde Tocqueville düşüncesinde de seyahatlerin önemli bir yeri vardır. Sunar, Tocqueville'in henüz 20 yaşındayken Sicilya'ya yaptığı ziyaretin Avrupa'nın geçmişini anlamak açısından önemli olduğuna dikkat çekmektedir. Ancak esas olarak Tocqueville'in hayatında en önemli eşik Amerika seyahatidir. Amerika seyahati dönüşünde ıslahevleriyle ilgili yayınladıkları rapor, Fransa'daki ıslahevi sisteminde önemli iyileştirmelerin yapılmasında etkili olmuştur. Her ne kadar Amerika'ya gidişinin görünen sebebi ıslahevi sistemini incelemek olsa da onun esas amacı çok merak ettiği Amerika'yı görmek ve anlamaktı (s. 25). 26 yaşında bir genç bürokrat olarak bu seyahat esnasında edindiği tecrübeler ve ortaya çıkan Amerika'da Demokrasi kitabı klasikler arasına da girmesiyle Tocqueville'i Batı düşüncesinde merkezi bir yere konumlandırmıştır.

Sunar, Tocqueville'in yayınlanan kitabı sonrasında İngiltere'de de belli bir üne kavuştuğunu dile getirir. Daha önce İngiltere'ye ziyaret gerçekleştirmiş olsa da kitabı basılmasından sonraki gidişinde daha etkili ve seçkin kişiler tarafından karşılanmış, önemli kişilerle görüşmüş ve toplantılar gerçekleştirmiştir. İngiltere'de radikal ve muhafazakar kesimler tarafından ilgiyle takip edilmiştir. İngiltere'nin sömürge sistemine ilgi duymuş ancak İngiliz sömürgesi olan Hindistan'a gitme fırsatı olmadığı için kitap yazma fikrini hayata geçirememiştir. Ayrıca İngiltere için ikinci entelektüel yuvam ifadesini kullanmıştır (s. 55).

Tocqueville diğer önemli seyahatini Cezayir'e gerçekleştirmiştir. Fransız sömürgesi altında bulunan Cezayir meselesi o yıllarda sıkça tartışılmıştır. Sunar, Tocqueville'in Cezayir meselesiyle ziyadesiyle ilgili olduğunu söyler. Öyle ki mecliste sık sık bu konular hakkında tartışmalara katılmış, konuşmalar yapmıştır. Meseleyi yakından müşahede etmek için 1841 ve 1846 yıllarında olmak üzere iki kez Cezayir'e gitmiştir (s. 58). Bu da onun ilgilendiği mesele ile alakalı doğrudan bilgi edinme iştiağını göstermektedir.

Sunar, Tocqueville'in Cezayir ile ilgili düşüncelerinin çelişkiler barındırdığını dile getirmektedir. Zira o Amerika'da Demokrasi isimli eserinde Batılı güçlerin kendilerinden daha zayıf milletlerle karşılaşmalarında bir etik prensibin olması gerektiğinden söz etmiş, sömürgecilerin uzun vadede şiddetle yönetilemeyeceğini dile getirmişti. Fakat Cezayir meselesinde Tocqueville bu fikirlerinin tam tersine belirli bir kontrol sağlanana kadar şiddeti meşru görüyordu (s. 60). Öyle ki Tocqueville Fransa'nın sömürgecilik yarışından geri kalmaması gerektiğini, bu sebeple Cezayir'in sömürgeleştirilip Fransa'nın şanının gösterildiği bir yer olması gerektiğini dahi savunmuştur. O Montesquieucü bir perspektife sahip olması hasebiyle ulusal karaktere çok önem verdiği için Fransa'yı ve Fransızlığı müdafaa etmekteydi (s. 136). Ayrıca ilerlemeci bir tarih perspektifiyle "ileri" toplumların "geri" toplumlara vesayet etmesi gerektiğini savunuyordu (s. 142).

Modern devletlerin şiddet üretme potansiyelleri ve hatta zorunlulukları, bu şiddetin nereye evrileceği ve neyi tetikleyeceği sorusunu tartışmaya açmıştır. Bu bağlamda Tocqueville şiddetin ihraç edilmesi gerektiğini aksi takdirde biriken şiddetin içeride patladığında Fransız toplumuna zarar vereceğini, bu sebeple şiddetin sömürge ülkelerine taşınmasını savunmaktaydı. Aynı zamanda Napoleon'un keşfettiği gibi dışarıda sürdürülecek savaşların içeride ulus bütünlüğünü sağlaması, fetihlerin Fransa'daki siyasi mücadeleleri perdeleyen bir unsur olduğunu Tocqueville de görmüştü (s. 144). Fakat her şeye rağmen Tocqueville, Fransa'nın Cezayir'de uyguladığı sömürgeleştirme ve şiddet politikasının Müslüman toplumun yapısını bozduğunu ve sömürge döneminde daha sefil, düzensiz, cahil ve barbar hale geldiğini de dile getirmekten imtina etmemiştir (s. 132).

Sunar, Tocqueville'in siyasal olarak muhafazakar ve liberal tanımlanmasının yanında onun hem devrimci, hem düzen yanlısı, hem bireyci hem de toplumcu tavırlarının da varlığından söz etmek gerektiğini dile getirmektedir (s. 67). O bazı düşüncelere yakın olsa da bir kalıba sığması mümkün değildir. Kölelik, burjuvazinin tahakkümü, sömürü gibi konulardaki görüşlerine bakıldığında liberalizmin çizgisinde sabit kalmadığı da görülmektedir. Ayrıca 19. yüzyılın diğer klasik düşünce okullarının kalıpları da Tocqueville'e dar gelmektedir. Döneminin düşünce okullarıyla da ihtilaf halindedir. Sosyalistlerle, kralcılarla, faydacı liberallerle, muhafazakar liberallerle, radikal cumhuriyetçilerle, muhafazakarlarla tartışmıştır (s. 77). Sunar, Tocqueville'i tanımlarken hem onun çelişkilerine vurgu yapıyor hem de çağın bir çelişkiler çağı olduğunda dikkat çekiyor. Bu anlamda Amerika'da Demokrasi isimli eseri bir nevi onun teorisinin ana kaynağıdır. Sunar da kitap boyunca Tocqueville'in siyasi hayatı sırasında aldığı aksiyonlarla geçmişte kaleme aldıklarını kıyaslıyor. Bu da çelişkili bir kişilik ortaya çıkarıyor. Bu çelişkilerde çağın çözülmeye muhtaç sorunları olduğu gibi Tocqueville'in siyasi bir kişilik olmasının da büyük etkisi olduğunu söylemek mümkün. Zira o hızlı bir dönüşümün olduğu bir dönemde önce teorik olarak düşüncelerini yazmış, akabinde aktif siyasete atılarak bu düşünceleri uygulama imkanı bulmuştur. Fakat hiçbir teoride olmadığı gibi onun teorilerinde de pratiğe tamamiyle bir uyum söz konusu olmamıştır. Tocqueville de teorize ettiği düşüncelerin bazılarının pratikte uygulanma imkanının olmadığını görmüş ve bunları hilafına hareket etmiştir. Bu da onun haliyle çelişkili bir duruma sokmuştur.

Staurt Mill, Tocqueville'in Amerika Seyahati dönüşü yazdığı Amerika'da Demokrasi için "içerisinde bulunduğu çağın eserleri arasındaki yerini bir çırpıda alan bir şaheser" demişti. Yine akademisyen ve siyaset adamı Royer-Collard da Tocqueville'i 19. yüzyılın Montesquieu'sü olarak nitelemişti (s. 173). Fakat yine de Tocqueville İkinci Dünya Savaşı'nın akabinde Amerika'da en çok okunan ve okutulan yazarlardan biri olana dek bir asırlık dönemde ilgi görmemiş bir düşünürdür (s. 168). Ülkemizde de henüz yeni yeni Tocqueville çevirileri yapılmaya ve hakkında bir şeyler yazılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda Lütfi Sunar'ın kaleme aldığı bu monografik eser, Tocqueville metinleri arasında önemli yerini almış bulunmaktadır.